

Ο Αδάμ, το δειλινόν, τα βήματα και η φωνή του Θεού

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Μάνης

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μάνης κ. Χρυσοστόμου Γ΄

Ἀδάμ εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Εἶναι τό ὄνομα τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, κατά τήν Ἀγία Γραφή. Εἶναι ὁ πρωτόπλαστος, ὁ γενάρχης μας, ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Πρόκειται γιά τό τελειότερο θεῖο δημιούργημα. Ὁ Ἀδάμ, ὁ ἄνθρωπος, εἶναι ἡ κορωνίς ὅλης τῆς δημιουργίας τοῦ πανσόφου Θεοῦ.

Ἀναμφισβήτητα στό βιβλίο τῆς Γενέσεως, τά τρία πρῶτα κεφάλαια εἶναι θεμελιώδη. Περιγράφουν τήν δημιουργία τοῦ κόσμου, τῆς ἀλόγου κτίσεως, ἀλλά καί τήν δημιουργία καί τήν πλάση τοῦ ἀνθρώπου. Ἀκόμη γράφουν γιά τήν ἀρχέγονο κατάσταση του, ἀλλά καί γιά τήν πτώση του. Ἀναφέρουν τήν ἐξορία τοῦ Ἀδάμ καί

τῆς Εὐας ἀπό τόν Παράδεισο καί κάμνουν λόγο γιά τήν περί ἀνορθώσεως θεία ἐπαγγελία. Βέβαια, στό ἱερό κείμενο, οἱ ἐκφράσεις εἶναι ἀνθρωποπαθεῖς, γιά νά εἶναι προσιτές στή νόησή μας, ὅμως στίς λέξεις καί τίς ἐξηγήσεις κρύπτονται βαθυστόχαστοι καί λεπτότατοι συμβολισμοί καί πραγματικότητες. Ἀπώτερος σκοπός τυγχάνει ἡ συνειδητοποίηση τοῦ περιεχομένου τοῦ «κατ' εἰκόνα» καί ἡ πορεία πρὸς τό «καθ' ὁμοίωσιν».

*

Ἔτσι, στή διήγηση τῆς Γενέσεως, παρουσιάζεται καί ἀποκαλύπτεται τό μεγαλεῖον καί ἡ ἀθλιότητα τοῦ ἀνθρώπου. Καί πρῶτον, θά γράψουμε γιά τό μεγαλεῖον τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτό συνίσταται ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι θεῖον δημιούργημα τῆς ἀπείρου ἀγάπης τοῦ Ἐνός καί Τριαδικοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ἡ ὄντως Ἀγάπη. Δέν εἶναι, κατ' ἀκολουθίαν ὁ ἄνθρωπος ἀποτέλεσμα τυχαίων συμπτώσεων τυφλῶν, ἄβουλων δυνάμεων. Ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου ἀποφασίσθηκε ἀπό τά τρία πρόσωπα τῆς μιᾶς Θεότητος. «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον», λέγει ἡ Γένεσις (α', 26) στό πληθυντικό ἀριθμό. Καί ἔπλασε ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον ψυχοσωματική ὄντοτητα. Σῶμα καί ψυχή. Εἶναι τό δισύνθετον τοῦ ἀνθρώπου, τό πνευματικόν καί τό ὑλικόν στοιχεῖον σέ μία ἁρμονική ἐνότητα.

Τό δισύνθετον αὐτό τοῦ ἀνθρώπου σαφῶς διδάσκεται στήν Γένεση ὅταν ἀναφέρει: «Καί ἔπλασεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς (ὑλικόν στοιχεῖον) καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς (πνευματικόν στοιχεῖον) καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν» (Γεν. β', 7). Ὁ ἱ. Χρυσόστομος, τό ὑπογραμμίζει αὐτό, ὡς ἐξῆς: «Διπλοῦν τοῦτο τὸ ζῶον, ὁ ἄνθρωπος λέγω, ... καὶ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐν γῇ συγγένειαν ἔχων διὰ μὲν γὰρ τῆς νοητῆς οὐσίας κοινωνεῖ ταῖς ἄνω δυνάμεσι, διὰ δὲ τῆς αἰσθητῆς τοῖς τῆς γῆς συνήπται πράγμασι σύνδεσμός τις ὢν ἀκριβῆς ἐκατέρας τῆς κτίστεως» (PG 55, 182).

Εἰδικότερα, γράφει ἡ Γένεσις, «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν» (α', 26). Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον. Ἀκριβῶς, ἡ ὑψίστη καὶ μοναδική ἀξία τοῦ ἀνθρώπου ἔγκειται σ' αὐτὴ τὴν βιβλική φράση «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν». Ἔχει, ἐπομένως, θεία σφραγίδα ὁ ἄνθρωπος καὶ σχέση ἐξαρτήσεως ἀπὸ τὸν Δημιουργό καὶ ἀναφορὰ σ' Αὐτόν. Ὑπάρχει μέ ἄλλους λόγους συγγένεια τοῦ ἀνθρώπου μέ τὸν Θεό. Στό «κατ' εἰκόνα» περιλαμβάνονται τά χαρίσματα ὡς τό νοερόν, τό αὐτεξούσιον, τό κυριαρχικόν, τό κοινωνικόν. Στό δὲ καθ' ὁμοίωσιν», ἔχουμε «φυλαγμένη» τὴν δυνατότητα τῆς ὁμοιώσεως πρὸς τὸν Θεόν, τὴν κατὰ χάριν θέωσιν. Ὡς δὲ λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης «τὸ μὲν κατ' εἰκόνα τῇ κλίσει ἔχομεν, τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν ἐκ προαιρέσεως κατορθοῦμεν» (PG 44, 273).

Εἰδικότερα, γιά τήν ἀρχέγονο κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου, πολύ χαρακτηριστικά, ὁ δογματικός πατήρ τῆς Ἐκκλησίας Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός γράφει: «Ὁ Θεός λοιπόν ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον ἄκακον, εὐθύν, ἐνάρετον, ἄλυπον, ἀμέριμον, στολισμένον μὲ τὴν λαμπρότητα κάθε ἀρετῆς, προικισμένον μὲ ὅλα τὰ ἀγαθὰ, ὥσάν κάποιον δεύτερον κόσμον, μικρόν κόσμον μέσα εἰς τόν μέγαν, ἄλλον ἄγγελον προσκυνητήν, σύνθετον, θεατήν τῆς ὁρατῆς δημιουργίας, γνώστην τῶν μυστηρίων τῆς νοητῆς, βασιλέα τῶν ἐπιγείων, πού κυβερνᾶται «ἄνωθεν», ἐπίγειον καί οὐράνιον, προσωρινόν καὶ ἀθάνατον, ὁρατὸν καὶ νοούμενον, ἐνδιάμεσον μεταξὺ μεγαλείου καὶ μικρότητος, τὸν ἴδιον πνεῦμα καὶ σάρκα· πνεῦμα διὰ τὴν χάριν, σάρκα ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερηφανείας· τὸ ἓνα διὰ νὰ μένη σταθερὸς καὶ νὰ δοξάζῃ τὸν Εὐεργέτην, τὸ ἄλλο διὰ νὰ ὑποφέρῃ, καὶ ὑποφέροντας νὰ ἐνθυμῆται καὶ νὰ σωφρονίζεται φιλοτιμούμενος ἀπὸ τὸ μεγαλεῖον τοῦ πνεύματος· τὸν ἐδημιούργησε ζῶσαν ὑπαρξιν ποὺ κατ' οἰκονομίαν ζῇ ἐδῶ, δηλαδή, εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, καὶ ποὺ μεταβαίνει ἄλλοῦ, δηλαδή, εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν· καὶ ἡ κατάληξις τοῦ μυστηρίου εἶναι ὅτι θεοῦται μὲ τὴν ὑπακοὴν εἰς τὸν Θεόν· θεοῦται μάλιστα μὲ τὴν κοινωνίαν τοῦ θείου φωτισμοῦ, χωρὶς νὰ μεταβάλλεται εἰς Θεὸν κατ' οὐσίαν» (Ἐκδοσις Ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως, Β, 22).

Ἦταν λοιπόν, προικισμένος, ὁ Ἀδάμ μέ δωρεές καὶ χαρίσματα, δῶρα τῆς ἀρχέγονης δικαιοσύνης, ὡς τὰ κυριότερα τῆς ἀναμαρτησίας καὶ τῆς ἀθανασίας.

*

Πρῶτο στοιχεῖο τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξης εἶναι, ὡς ἀναφέραμε, τό μεγαλεῖον. Ὡς δεύτερον, ἀκολουθεῖ ἡ ἀθλιότητα αὐτοῦ.

Πράγματι, ἦλθε ἡ ἀθλιότητα τῆς ἁμαρτίας. Οἱ πρωτόπλαστοι δέν ἔμειναν στὴν ἀρχέγονη δικαιοσύνη τους, ἀλλὰ μέ τὴν παράβαση τῆς θείας ἐντολῆς, παρασυρθέντες ἐξέπεσον ἀπ' αὐτήν. Παρεδόθησαν στό κακό, στή φθορά καὶ στό θάνατο. Ἐδῶ ἔγκειται τό θεολογικῶς λεγόμενον «προπατορικὸν ἁμάρτημα», τό ὁποῖο φέρει κληρονομικῶς κάθε ἄνθρωπος πού γεννᾶται. Τὰ δυσμενῆ καὶ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῆς πτώσεως εἶναι πλέον, ὡς ἄλλοι πικροὶ καρποὶ τῆς ἀνυπακοῆς καὶ τῆς ἁμαρτίας, ἡ ἀχρεΐωση καὶ ἀμαύρωση τοῦ «κατ' εἰκόνα», χωρὶς ὅμως καὶ τὴν πλήρη καταστροφή αὐτοῦ, ἡ ἀπώλεια τῶν χαρισμάτων τῆς ἀρχεγόνου δικαιοσύνης, ἡ ἔξοδος ἀπὸ τὸν Παράδεισο καὶ ὁ πικρότατος καρπός, αὐτός οὗτος ὁ θάνατος.

Περιγράφει, λοιπόν, τό βιβλίον τῆς Γενέσεως μέ λακωνικότητα διατυπώσεως, μέ λιτές ἐκφράσεις καὶ φέρνει ἐνώπιόν μας ἐπακριβῶς, τὸν Ἀδάμ, τό δειλινόν, τὰ βήματα καὶ τὴν φωνή τοῦ Θεοῦ. Εἶναι οἱ μοναδικοὶ καὶ καταπληκτικοὶ στὴν

παγκόσμια ανθρωπολογία βιβλικοί στίχοι 8 και 9 του γ' κεφαλαίου του πρώτου βιβλίου της Αγία Γραφής.

Γράφει τό ιερό κείμενο: «Καί ἤκουσαν τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ τὸ δειλινὸν καὶ ἐκρύβησαν ὃ τε Ἀδὰμ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἀπὸ προσώπου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἐν μέσῳ τοῦ ξύλου τοῦ παραδείσου. Καὶ ἐκάλεσεν Κύριος ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀδάμ, ποῦ εἶ».

Ἐδῶ, στὶς ἀπéριττες αὐτέες ἐκφράσεις εἶναι ἄξιον ἰδιαίτερης προσοχῆς, ἡ ὅλη αὐτὴ συνάντηση τοῦ πεπτωκότος ἀνθρώπου, τοῦ Ἀδάμ, μέ τόν Δημιουργό του, τόν Θεόν.

Κατ' ἀρχήν, παρατηροῦμε ὅτι ἡ συνάντηση αὐτὴ λαμβάνει χώραν τό δειλινό. Εἶχε περάσει δηλαδή ὁλόκληρο τό πρωῒνό, τό τμήμα τῆς ἡμέρας τῆς δράσεως καὶ ἐργασίας, ἀλλά καί τό μεσημέρι, τό καυτό μεσημέρι τοῦ πειρασμοῦ τοῦ μισανθρώπου, τοῦ διαβόλου, πού ἔριξε τόν Ἀδάμ στήν ἄβυσσο τῆς πτώσεως. Μά ἀκόμη διαπιστώνουμε, ὅτι δέν ἔρχεται ὁ Θεός τήν νύκτα, πάλιν ἀπό πατρική ἀγάπη, γιά νά μή φοβηθοῦν οἱ ἔνοχοι, οἱ πρωτόπλαστοι. Ἔρχεται τό δειλινόν. Διότι, τό δειλινόν εἶναι ὁ χρόνος τῆς περισυλλογῆς, τῆς αὐτοεξέτασης, τῆς αὐτογνωσίας, ὁ χρόνος τῶν συμπερασμάτων. Ὁ Πάνσοφος καὶ Φιλάνθρωπος Θεός ἔρχεται τό δειλινόν. Ὡ, τό δειλινόν ἐκεῖνο! Ναί, ὁ Θεός βηματίζει στό γνωστό μονοπάτι τοῦ κήπου τῆς Ἑδέμ, τοῦ Παραδείσου, ἀλλά ὁ Ἀδάμ ἀπουσιάζει. Καί ὁ Ἀδάμ καὶ ἡ Εὗα, «ἤκουσαν τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ, περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ τό δειλινόν καὶ ἐκρύβησαν». Κάθε ἡμέρα ἔτρεχαν στό Θεό ἀπό χαρά καὶ ἄφατη ἀγαλλίαση καὶ εὐφροσύνη ψυχῆς. Τώρα, «ἐκρύβησαν» ἀπό ταραχή καὶ φόβο. Ἀλλά, ὁ Θεός ἀγαπᾷ, θέλει νά τούς συναντήσῃ. Ἐάν ὁ Ἀδάμ διαφοροποιήθηκε καὶ ἄλλαξε, ὁ Θεός παραμένει καὶ εἶναι ὁ ἀναλλοίωτος, ὁ ἄτρεπτος, ὁ ἄπειρος καὶ ὁ αἰώνιος, ὁ παντογνώστης καὶ ὁ πανάγαθος. Τότε, λοιπόν, «ἐκάλεσε Κύριος ὁ Θεός τόν Ἀδὰμ καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀδάμ, ποῦ εἶ;». Ἀδάμ, ποῦ εἶσαι; Εἶναι, ἐν προκειμένῳ, ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ, ἐξόχως συγκλονιστική.

*

Τῷ ὄντι, τό ἀνθρώπινο δράμα γράφεται στόν παράδεισο καὶ ἡ κακοδαιμονία τῆς ἀνυπακοῆς ὀφείλεται στόν ἄνθρωπο. Τήν ζοῦμε, ὅμως αὐτὴ τήν κατάσταση καθημερινά. Εἶναι ἡ παράβαση τῆς θείας ἐντολῆς καὶ συνάμα ἡ ἀποφυγὴ νά ἀναλάβουμε τίς εὐθύνες μας. Δέν ἀκοῦμε τόν Θεό. Κωφεύουμε στά κελεύσματά Του. Δέν ἔχουμε «ῶτα εἰς ἀκοήν». Ὡστόσο, μή λησμονοῦμε, ὅτι ὅλοι μας εἴμεθα τέκνα τοῦ Ἀδάμ καὶ ἀπὸ τότε τούς πρωτοχρόνους καιρούς, ὁ Θεός μᾶς καλεῖ συνεχῶς. Δέν ἔπαυσε νά ἀκούγεται ἡ θεϊκὴ φωνή: «Ἀδάμ, ποῦ εἶ;». Ἄνθρωπε ποῦ εἶσαι; Ποῦ βρίσκεσαι; Ἐγώ, Κύριος ὁ Θεός εἶμαι ἐδῶ. Ἐσύ, Ἀδάμ; Ἀλλ' ὅμως, ὁ Πανάγαθος Θεός καὶ στό θεϊκό αὐτό προσκλητήριό Του, τελικά, ἐτοιμάζει τήν μετάνοιά μας, τήν ἐπιστροφή μας καὶ ὑπακοή μας σ' Ἐκεῖνον. Ἀλήθεια, πῶς θ'

ἀνταποκριθοῦμε ἐμεῖς σ' αὐτό τό κάλεσμα;